

הרב חיים אבערלאנדער
 רב דקהל שארית ישראל ווילעדניק
 וראש הכולל אור ישראל

נפלו עלים על הסוכה, אם פוסלים את הסוכה ואם מותר לסלק מוקצה מעל הסכך, כשפוסל את הסוכה

מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר, או שפירס על גבי הקינוף, פסולה, אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה. ובגמרא, אמר רב חסדא, לא שנו אלא מפני הנשר, אבל לנאותה כשרה. פשיטא, מפני הנשר תנן. מהו דתימא, הוא הדין דאפילו לנאותה, והאי דקתני, מפני הנשר, אורחא דמילתא קתני, קא משמע לן וכו'. מנימין עבדיה דרב אשי איטמישא ליה כתונתא במיא, ואשתתחא אמטללתא. אמר ליה רב אשי, דלייה, דלא לימרו קא מסככי בדבר המקבל טומאה. והא קא חזו ליה דרטיבי, לכי יבשה קאמינא לך.

שיטת רש"י

שיטת רש"י בביאור החילוק שבין פירס מפני הנשר או כדי לנאותה היא, דאעפ"כ דהסוכה מסוככת כהלכתה, וצילתה מרובה מחמתה, מכל מקום אם נתן עליה סכך פסול, לשם סכך, דהיינו להגן על האדם מהחמה או מהנשר, נמצא דהסוכה יש עליה סכך פסול, ומשום כך פוסל הסכך הפסול את הסכך הכשר שתחתיו. אולם כל זה כשנותנו לשם סכך, דהיינו להגן על האדם. משא"כ כשנותנו לנאותה, אינו פוסל את הסכך שתחתיו.

ומצינו שני הסברים, למה אינו פוסל כשפירס לנאותה. מדברי רש"י שכתב, אבל לנאותה אין שם סכך עליה וכשירה, וכן ממש"כ (בד"ה ע"ג הקינוף), דלאו משום מסכך בדבר המקבל טומאה מיפסלא, דהא לאו לסכוכי שטחם התם, מבואר דכל שאינו נותן לשם סכך, אין שם סכך עליו, ומשום הכי אינו פוסל. ולפי"ז אפילו אם אינו נותנו לנאותה, אלא מניחו לסיבה אחרת, כגון שנותן על הסכך בגד לייבשו, כיון שאינו נותנו לשם סכך, אינו פוסל.

נשאלתי, באחד שהיו לו הרבה אילנות בחצרו, ומחמת הרוח נפלו הרבה עלים מאילנות על הסוכה שלו, והעלים היו צילתה מרובה מחמתה, ונפשו בשאלתו אם נפסלה הסוכה ע"י זה.

נפלו עלים על סוכתו, אם הסוכה פסולה

בשו"ע (סי' תרל"ה ס"א) כתב המחבר, סוכה, אע"פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה. והוא שתהיה עשויה לצל וכו', אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה, לפי שלא נעשית לצל. לפיכך החוטט בגדיש ועשהו סוכה, אינה סוכה, שהרי לא עומד גדיש זה לצל [ומה שעושה אח"כ, הוי תעשה ולא מן העשוי, טורן, עכ"ל. ולפי זה הני עלים, אעפ"י שביסודם הם כשרים לסכך, מכל מקום כיון שנפלו מעצמם, ולא נתנם על הסוכה לשם צל, הסוכה פסולה. ועי' בשלחן שלמה (פ"ח אות י"ח) שכתב, דאם בשעת הנפילה כיוון דיהיה לשם צל, הסוכה כשירה, דבסוכה א"צ עשיית מעשה לשם צל, רק צריך כוונה לצל. והא דלא מהני לכווין אח"כ לשם צל, הוא משום תעשה ולא מן העשוי. וכ"ה שיטת האבנ"ז (או"ח סי' תע"ה), ועי' בחלקת יואב (ח"א סי' ח' בהערה) מש"כ בזה. מכל מקום בנידון דידן, לא התכוון בשעת נפילה לשם צל, א"כ העלים הם סכך פסול, ומעתה יש לדון, אם הם פוסלים את הסכך הכשר שמתחתם.

שיטת הראשונים בסוגיא דפירם עליה סדין

והנה שאלה זו תליא במחלוקת הראשונים בסוגיא דפירם עליה סדין, ואבאר.

משנה (סוכה י' ע"א), פירס עליה סדין

הר"ן, לדעת רבינו תם, אם קדמה הסוכה להאילן, הסוכה כשירה, ונמצא דהטור כמזכה שטרא לבי תרי. וצריך לומר שסובר רבינו שאין סברות אלו תלויות זו בזו, עיי"ש.

והב"ח (שם תרכט) כתב, וי"ל דסבירא ליה לרבינו, דכל שעושה להגן הוי כלנאותה, ואין שם סכך פסול עליו לפסול שכנגדו, דבטל הוא אגב סוכה, והוא הדין במניח עליה לצורך הבגד כדי לייבש. ודוקא באילן שהוא מחובר קאמר דפוסל, אפילו אם קדמה הסוכה, דלא שייך שם לנאותה, ולא בטל אגב סוכה¹, עיי"ש

הרי דהטור הבין בשיטת ר"ת, דכל שהניח עליו להגן, הוי כלנאותה, ובטל להסוכה. ובאמת כן משמע ג"כ ממש"כ הטור - אבל אם לא כיון בפריסת הסדין אלא להגין בפני החמה והעלין לנאותה כשירה, הרי דסובר דכל להגן נחשב לנאותה².

אולם צ"ב, דהא תינח כשנתן הסדין להגן מפני החמה והנשר, יש להבין, דכיון דהוא משמש לסוכה, בטיל הוא לגבה. משא"כ כשמניח בגד לייבשו צ"ב, למה מקרי לנאותה, הרי אינו משמש כלל להסוכה. ועי' ב"ח (שם סי' תרכ"ז) שכתב, ועיין לקמן סוף סימן תרכ"ט, דסבירא ליה לרבינו, דלאו דוקא לנוי, אלא הוא הדין נמי כשהניח לצורך האדם להגין עליו או לשאר צורך, דין נוי יש לו, עיי"ש. ובבה"ל (שם בד"ה ואם אינו לנוי) נראה דהבין כוונתו, דאינו לנוי היינו שלא לצורך כלל, משא"כ כשנתנו בשביל איזה צורך, מקרי לנוי. וכך משמע מלשון הב"ח שכתב - או שאר צורך. אולם טעמא בעי, למה כשיש ביה איזה צורך, אפילו שלא לצורך הסוכה, בטל להסוכה, משא"כ שלא לצורך כלל אינו בטל, וצ"ע.

הלכה למעשה בדיון פירס עליה סדין

והנה בשו"ע (או"ח סי' תרכ"ט ס"ב) הביא

אולם הר"ן שם הביא שיטת הסוברים, דהטעם דלנאותה אינו פוסל הוא, דכיון דמשמש להסוכה, בטיל הסדין לגבה. משא"כ כשאינו פורסו לנאותה, אלא לסיבה אחרת, כגון כשפורס בגד לייבשו, דאינו משמש להסוכה, אינו בטל, ונחשב כדבר בפני עצמו, ופוסל את הסוכה. וכ"ה במרדכי מובא בב"י, דלנאותה שרי, כיון דהוי צורך סוכה, ומשו"ה בטל לגבה, עיי"ש.

שיטת ר"ת

אבל התוספות (ד"ה פירס) והרא"ש (סי' טז) כתבו בשם רבינו תם, דכל היכא דהסכך הכשר מיצל ומאהיל כבר על הסוכה, נחשב רק הוא כצל הסוכה, ולא נפסל היכא דהניח עליו סכך פסול אח"כ. דכיון דיש כבר צל לסוכה מהסכך כשר, לא נחשב הצל הבא אח"כ מהסכך הפסול כלום. והא דפסול בפירס עליה סדין מפני החמה, מיירי דהחמה מייבשת את הסכך, ומתוך זה נעשה חמתה מרובה. וכן תחתיה מפני הנשר, היינו שאלמלא הסדין היה נושר ונעשה חמתה מרובה, והסדין מונעו מליפול, וכיון שהסדין גורם שעל ידו צלתה מרובה מחמתה, פסולה, עכ"ד.

והנה הטור (או"ח סי' תרכ"ט) כתב וז"ל, אבל אם לא כיון בפריסת הסדין, אלא להגין מפני החמה והעלין לנאותה, כשירה, ובלבד שיהא בתוך ד' לסכך. ומיהו לכתחלה לא יעשה, אא"כ הוא ניכר לכל שמכוין כדי להגין, או שהוא שרוי במים, שאז ניכר לכל שאינו שוטחו שם אלא כדי לייבש, עכ"ל.

והקשה הב"י, דלכאורה יש לתמוה על הטור, שפסק כאן כפירוש רבינו תם, דהא דפסלינן פירס עליה סדין, אינו אלא כשהסדין מסייע להכשר הסוכה, ובסימן תרכ"ו כתב, לא שנא אם האילן קדם, לא שנא אם הסוכה קדמה, פסולה, ולפי מה שכתבנו לעיל בשם

1 ונראה כוונתו, דאילן כיון דהוא דבר נפרד ועומד בפני עצמו, אינו בטל לסוכה. וכ"מ בשפת אמת (שם בד"ה בתוס' ד"ה פירס), דהבין כן דברי הב"ח, עיי"ש.

2 ואפילו לפי מה שכתב הפרישה, שצריך לגרוס או לנאותה, מכל מקום נראה דחד טעמא הוא.

דבמקום צורך יש לסמוך על ר"ת, א"כ בנידון דידן די"ל דגם לרש"י מותר, וכמו דנראה מפשטות דברי רש"י, בוודאי דיש להקל בזה, ויכול אפילו לברך לישב בסוכה.

אולם לפי הבנת הטור בשיטת ר"ת, דהטעם שהסך הפסול אינו פוסל, משום דגם להגן דינו כלנאותו ובטל לסוכה, א"כ יש צד לומר, דבנותן בגד לייבש, גם לר"ת פוסל, וכמוש"כ הבה"ל שם בשם הפרמ"ג, וא"כ גם בנידון דידן פוסל³. וא"כ עדיין יש לדון אם אפשר להקל בזה במקום צורך⁴.

אם סך הפסול משום תעשה ולא מן העשוי, דינו כסך פסול לפסול סך שתחתיו

אולם עדיין יש לדון בזה מצד אחר. והיינו דכבר כתבנו דעלים כשרים לסך, וכל השאלה היא, דכיון דלא נתנם על הסוכה לשם צל, פסולים, ואי אפשר לכווין עכשיו לשם צל, משום תעשה ולא מן העשוי. וא"כ יש לדון, אם דבר שהוא פסול משום תעשה ולא מן העשוי, נחשב כסך פסול ממש, ודינו כמו פירס עליה סדין, או שכיון שבעצם הוא סך כשר, והפסול הוא רק בענין העשייה, א"כ אם יש סך כשר מתחתיו, כשר, ומצינו בזה מחלוקת האחרונים.

בסי' (תרכ"ח סעי' א') מבואר, דסוכה שהיא מסוככת כהלכתה, ולמעלה מסך זה יש עוד סך למעלה מעשרים אמה, הסוכה כשירה. ומבאר המג"א, דאעפ"י דסך שהוא למעלה מכ' אמה פסול, מכל מקום כיון דאינו סך פסול בעצם, אינו פוסל את הסך הכשר שתחתיו. וכתב רעק"א שם בגליון וז"ל, ומ"מ אין ללמוד מכאן, דאם העליונה אינה עשייה לצל, בענין דהיא פסולה משום תעשה ולא

דיעה א' בסתמא כשיטת רש"י, ובשם יש אומרים הביא את שיטת ר"ת לקולא, וא"כ נראה דעיקר להלכה דצריך להחמיר בזה, ורק במקום צורך, יכול לסמוך על שיטת ר"ת ולהקל. וכ"כ המג"א (ס"ק כ"ה), דאם גשמים נוטפים מהסך, מוטב לפרוס סדין משיאכל חוץ לסוכה, מיהו לא יברך לישב בסוכה, דספק ברכות להקל, עיי"ש.

אולם בא"ר (שם ס"ק י"ז) כתב, דהעיקר הוא כר"ת, דכן סוברים הרבה ראשונים, ומש"ה יכול לברך בכה"ג ג"כ לישב בסוכה, עיי"ש, וכתב הבכורי יעקב (שם ס"ק ל"ד), דכן נראה נמי מדברי הלבוש, דהביא דברי המקילים בסתם, ודברי המחמירים בשם יש אומרים, ועל כרחק דסובר דהעיקר הוא לקולא. אולם הבכור"י כתב דהעיקר הוא כהמג"א, דאי אפשר לברך בכה"ג, וכ"כ במשנ"ב בבה"ל ד"ה וי"א, דבהרבה ראשונים מבואר כשיטת רש"י, עיי"ש.

נפק"מ מבל זה לשאלה דידן

והנה כל זה נוגע לנידון דידן. דנידון דידן נראה דדומה לנותן בגד לייבש. שכתבנו לעיל שהר"ן מביא מפרשים בדעת רש"י, דכיון שאינו לנאותו, פוסל את הסך שתחתיו, והסוכה פסולה. אמנם מלשון רש"י עצמו משמע שמותר, דכיון דלא נתנו לשם סך, אינו פוסל את הסוכה, וכמו שכתבנו לעיל. וכן לשיטת ר"ת דסובר דסוכה כשירה אינה נפסלת כשנתן עליה סך פסול, גם בנתן בגד לייבש מותר, וכמוש"כ הבה"ל שם בד"ה או שהיא, בשם הגר"א ונהר שלום, א"כ לשיטתו גם בנידון דידן מותר.

ולפי"ז היה נראה, דהיות דכבר כתבנו

3 ואפי' אם נאמר, דגם בגד לייבש מותר לר"ת, מכל מקום לפי מה שכתבנו לעיל בשם הב"ח, דהוא משום דכל שנתנו לשם איזה צורך, בטל לסוכה, משא"כ כשנתנו שלא לצורך כלל, א"כ י"ל דבנידון דידן שנפל מעצמו, ולא נתנו שם לאיזה צורך, הו"ל שלא לצורך כלל, ואסור לר"ת.

4 ודע דאם יש בסך הכשר יותר מהעלים, היה אפשר לדון ולהתיר, ע"פ מה שכתב המשנ"ב (סי' תרכ"ו סק"ח) בשם הפרמ"ג. אולם המשנ"ב הביא שם בשם החמד משה להחמיר בזה, וגם בשו"ע הרב (שם ס"ו) כתב להחמיר בזה, על כן אין להקל בזה.

מהעשוי, דג"כ אינה פוסלת אם יש סכך כשר למטה ממנו, ותולמ"ה חמור מלמעלה מכ', עיי"ש.

אולם בטור (סי' תרכ"ו) הביא שיטת בעל העיטור, דמותר לסכך תחת הקנים שעליהם עומדים כל השנה הרעפים, ואין על הקנים דין סכך פסול. ופירש שם בב"י, דהגם דהקנים פסולים לסיכוך, משום תעשה ולא מן העשוי, מ"מ כה"ג לא מיקרי סכך פסול, לפסול לסכך הכשר שתחתיהם, כיון שאין פסולם מחמת עצמם. ובב"ח שם תמה על הב"י, דמה לי אם פסולים מצד עצמם, או מצד תעשה ולא מן העשוי, סוף סוף הצל שבא מן הקנים, פוסל לסכך שנגדו, עיי"ש. הרי דבנדון דרעק"א פליגי הב"י והב"ח [וקצ"ע שרעק"א לא הזכיר זאת], ועיין בחמד משה (סק"ח) ובמאמר (סק"ז), דנקטו כשיטת הב"י.

ועיין בחלקת יואב (סי' כ"ח) שכתב בשם המרדכי, דהטעם דאמרינן דרק סכך פסול ממש פוסל כנגדו, ולא סכך שלמעלה מעשרים, דכיון שיש עצה שיניח הסכך באופן שיהיה כשר, לא מיקרי סכך פסול לפסול כנגדו. וכתב החלקת יואב, דלדבריו כמו כן אם הניח הסכך באופן שפסול מטעם תעשה ולא מן העשוי, ג"כ אינו פוסל כנגדו, כיון שיכול להניחו בכשרות, ודלא כהגאון רעק"א בהגהותיו הנ"ל, עיי"ש.

הרי לנו דיש שסוברים, דסכך שהוא פסול רק מחמת תולמ"ה, אינו פוסל סכך כשר שתחתיו. וא"כ בנידון דידן דיש לצרף ג"כ שיטת ר"ת, הסובר דבסוכה הנעשית בכשרות אינו פוסל סכך פסול שהונח אח"כ, וא"כ יש לצדד להקל בזה.

אם סכך שאינו עומד ברוח מצויה פוסל סכך כשר שתחתיו

והנה יש עוד טעם להתיר, ע"פ מה

שמצוינו בזה מחלוקת קדומה. דבספר גינת וורדים [מצויין בבאה"ט סי' תרכ"ו סק"א ובשע"ת שם] כתב, דסוכה המכוסה בשלג כשירה, וראיה לזה ממה ששינינו באהלות (פ"ח), דכיפת שלג לא מביאין ולא חוצצין, דלא חשיב אוהל, כיון דאינו דבר המתקיים, דחם השמש ונמס, עיי"ש. ובערוך השלחן (סי' תרכ"ט סעי' ב') חולק עליו, וכתב, ואעפ"י דאינו מתקיים ולא מקרי אוהל, מכל מקום לשעתו חוצץ הוא, עיי"ש. הרי דהגינת וורדים סובר, דדבר דלא מקרי אוהל, אינו פוסל כנגדו, אבל הערוה"ש סובר כהצד השני, דמכל מקום כעת חוצץ הוא.

ועיין במקראי קודש (ח"א סי' כ"ג), שדן

5 וכו"פ המשנ"ב (שם ס"ק מ"ה). אמנם בבאה"ט שם סק"י הביא בשם שו"ת הלכות קטנות שדעתו להקל בזה, גם החזו"א (אר"ח סי' נ"ב אות י"ד) סובר להקל בזה, עיי"ש.

בזה, אמנם אין לברך בכה"ג לישיב בסוכה.

אם מותר לטלול מוקצה לצורך ישיבה בסוכה

והנה יש לדון, היות דלכתחילה בוודאי צריך להחמיר בזה, אם מותר לסלק העלים מהסוכה, לפי מה שכתב הרמ"א (סי' תק"ט סעי' ז') וז"ל, ומותר לטלול מוקצה לצורך אוכל נפש ושמחת יו"ט (תוספות פ"ק דביצה), עכ"ל.

אולם יש לדון בזה, דלהכשיר סוכה כדי לאכול בתוכה, מקרי רק מכשירי אוכל נפש, וכמבואר בפרמ"ג (סי' תר"ל משב"ז סק"ג) וז"ל, וביו"ט כשאין לו סוכה אחרת, י"ל דמותר, דמכשירי אוכל נפש ושרי, עי' סי' תקי"ד עכ"ל. הרי דבנין סוכה לאכול בתוכה מקרי רק מכשירי אוכל נפש. וכדבריו מבואר בשו"ת עטרת חכמים סי' ו'6. ולפי"ז יש לדון, אם הותר לטלול מוקצה לצורך מכשירי אוכל נפש.

והנה התוס' במס' ביצה (ח' ע"א) כתבו, דלכך מסלקין אפר הכירה ביו"ט כדי לאפות בו פשטידה, דטלול מוקצה מותר לצורך אוכל נפש עיי"ש, וכ"פ בשו"ע (סי' תק"ז ס"ד), הרי בהדיא דמותר לטלול מוקצה לצורך תיקון התנור, דהוי רק מכשירי אוכל נפש⁷. וכ"כ בשלחן שלמה (תק"ט בגליון אות י'). וכתב שם, ומזה צ"ע טובא על הנתיבות בספר קהלת יעקב על ה' יו"ט (סי' תק"ט), שכתב שאסור לטלול מוקצה לצורך מכשירי אוכל נפש, ומיישב לפי"ז מה שהקשו האחרונים, למה אין שוחטין ביו"ט לכתחילה על מנת לכסות הדם באפר מוקצה, דהיות דכיסוי הדם הוא רק מכשירי אוכל נפש, אסור לטלול מוקצה בשבילו, עיי"ש. וכתב השלחן שלמה, דהוא פלאי, שהרי גריפת התנור היא

לגבי אילן שעומד סמוך לסוכה, וע"י רוח מצויה מתנדנד ומאהיל על הסוכה הלוח ושוב, אם הסוכה כשירה, וחכם אחד רצה להתיר, דאילן המתנדנד אין שם אהל עליו, כמבואר בתוס' (ב"ב י' ע"א ד"ה שעלו) ואינו פוסל, ובעל מקראי קודש דעתו, דאעפ"י דאין שם אהל עליו, מכל מקום פוסל הסוכה בשעה שהאילן מאהיל עליו, עיי"ש, והוא ג"כ מחלוקת הנ"ל.

ועי' בדעת (סוף סי' תרכ"ו), בדבר שהועמד ע"י מאשין לופט באלאן למעלה מהסוכה, אם הסוכה כשירה, ותו"ד דבאהלות (פ"ח) מבואר דבכה"ג לא מקרי אוהל, ובוודאי דאינו פוסל הסוכה, כשאינו אוהל להביא הטומאה, עיי"ש.

עוד טעם להתיר

בספר סוכת חיים, בשם ספר אבן ישראל (מהגרי"י פישער זצ"ל, סי' נ"ב) כתב להכשיר כשיש שלג על הסכך, משום דבלי הסכך לא יהיה צל ע"י השלג. וכנראה סברתו, דאם כשמסיר הסכך הכשר, לא היה מתקיים הסכך הפסול, וכל קיומו היא רק ע"י הסכך הכשר, מתבטל הוא לסכך הכשר, ולפי"ז גם בנדון דידן, שלא היו מתקיימים העלים בלי הסכך הכשר שתחתיהם, הסוכה כשרה. אולם דבריו מחודשים, דלדבריו צ"ל, דהא דפירס סדין על הסכך, מיירי דוקא כשהדקו בצדדים שלא יפול, אבל אם פירס על הסכך ממש, כשר, ומסתימת הפוסקים לא נראה כן. וגם מדברי הפוסקים הנ"ל, שכתבו טעם אחר להתיר שלג שעל הסוכה, נראה שלא כדבריו, וצ"ע.

היוצא לנו מזה למעשה, דישיב צדדים להקל בזה, ועל כן מסתבר דבמקום צורך, כגון כשאי אפשר לו לילך לאכול בסוכת חבירו, יש להקל

6 ועי' בקובץ אור ישראל (גליון נ"ג) שהאריך חכם אחד בזה, למה לא מקרי אוכל נפש ממש.
7 ועי' בכה"ל (שם בד"ה כיון שהיה) דאפילו כשהיה אפשר לגרפו מעיו"ט, מותר לטלול מוקצה, רק משום תיקון אסור כשהיה אפשר מעיו"ט, עיי"ש. וכ"פ בשו"ע הרב שם סעי' י' שכתב, דמשום תיקון התנור אסור כשהיה אפשר מעיו"ט, ומשמע דמשום טלול מוקצה היה מותר בכל אופן.

לשחוט, ונמצא דפעותל הכיסוי אינה מתקנת את המאכל, ואעפ"י דאסור לשחוט, מכל מקום הוא דבר צדדי שבשבילו מותר לשחוט, וכמו"כ סמיכת הקדירה בבקעת, דעיקר מעשה הבישול אינו נעשה על ידה, והיא רק פעולה צדדית ששומרת את הקדירה שלא תיפול, אין מתירים טלטול מוקצה.

והנה הרמ"א (סי' תצ"ט ס"ד) כתב, דאם שחט בהמה ביו"ט, מותר לטלטל הנוצות כדי להצניען, כמו שמותר להצניע את העור. והקשה הפר"ח, דהרי נוצות מוקצה הן, ולמה מותר לטלטלן. ותיקן רעק"א בגליון שם, דטעם ההיתר הוא, דחיישינן דאם לא יתירו לטלטלן, לא ירצה לשחוט, ותהיה מניעת שמחת יו"ט, מש"ה מקרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש ומותר, וכמוש"כ המג"א, דהטעם דאסור לטלטל מוקצה לצורך כיסוי, משום דמקרי שימוש במוקצה, הא טלטול בעלמא מתירים, כשיש חשש דלא ישחוט, עיי"ש. הרי מבואר דסובר כהמג"א, דגם בדבר צדדי מתירים טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש.

ולפי"ז נראה, דלסלק מוקצה לצורך אכילה בסוכה, תליא במחלוקת הנ"ל. והיינו דלשיטת המג"א הסובר דהטעם דאין לטלטל אפר מוקצה לצורך כיסוי, משום דהוי השתמשות במוקצה שנאסרה ביו"ט, ובלא"ה היה מותר לטלטלו, א"כ כמו"כ מותר לטלטל מוקצה לצורך אכילה בסוכה. משא"כ להסוברים דלכך אסור לטלטלו, דהוי מכשירי אוכל נפש, א"כ כמו"כ לצורך אכילה בסוכה אסור, דזהו ג"כ דבר צדדי, דהרי יכול לאכול גם כשהסכך פסול עליו, אעפ"י דאסור לאכול בכה"ג. וכמו"כ לפי מה שכתב השלחן שלמה

ממש מכשירין. ויתכן לפרש דבריו, דכיון שעיקרו למצות הכיסוי, הו"ל כמפקח גל אבנים להוציא שופר, דאסור, עכ"ל.

גם בפרמ"ג בפתיחה להל' יו"ט (פ"ב הל' י"ד) הביין כן בדברי הב"ח והט"ז בסוף סי' תקי"ח, שכתבו דלכך אסור לשחוט כשאין לו אפר מוכן, שאינו אוכל נפש, דהא יכול לשחוט בלי כיסוי⁸. והמג"א (תק"ט ס"ק ט"ו) הקשה על דבריהם, דהרי למעשה אסור לשחוט. ועל זה כתב הפרמ"ג, דסוברים הב"ח והט"ז, דזה מקרי מכשירי אוכל נפש, ולזה אין מתירים טלטול מוקצה, עיי"ש, וכ"כ בחמד משה (סי' תק"ט ס"א). וא"כ גם לדבריהם קשה מהא דגריפת התנור.

ומצאתי בפנ"י ביצה (ל"ג ע"א) שכתב, אין סומכין את הקדרה בבקעת וכו', ולענ"ד הא דאסרינן הכא, היינו משום דהאי טלטול דסמיכת הקדרה, לאו משום אוכל נפש עצמו הוא, אלא לצורך מכשירי אוכל נפש. ולא דמי לגריפת תנור וכירים, שע"י הגריפה נאפית הפת, אבל במכשירין ודאי דאסור, כדמוכח כל הסוגיא דאפר כירה דפ"ק (דף ח' ע"א), עכ"ל. הרי דהפנ"י נחית לזה, דמהא דאין מתירים לטלטל אפר שהוסק ביו"ט לצורך כיסוי, מבואר דטלטול מוקצה לצורך מכשירין אסור, ותנור שאני, שע"י הגריפה נאפית הפת.

וביאור דבריו נראה, דסובר דלצורך מכשירי אוכל נפש דהם תיקון המאכל⁹, דעל ידם נתקן המאכל עצמו, מותר לטלטל מוקצה, משא"כ לצורך מכשירין דהם רק דבר צדדי, ואינם מתקנים את המאכל, כגון שחיטה בשביל כיסוי הדם, דבלאו הכיסוי ג"כ יכול

8 וכ"כ ג"כ המהרש"א (ח' ע"א בתד"ה אמר רב), דלטלטל בשביל כיסוי, לא מקרי לצורך אוכל נפש, עיי"ש. ובקוני ראם שם כתב, דזה אינו, דשפיר מקרי לצורך אוכל נפש, ועיקר הטעם דאסור, משום דרק טלטול מוקצה מותר לצורך אוכל נפש, ולא שימוש במוקצה, וכאן הוי שימוש במוקצה, וכמוש"כ המג"א, עיי"ש. אולם צ"ע, דהרי המהרש"א עצמו (שם ל"ג ע"א) כתב, דשימוש במוקצה אסור לצורך אוכל נפש, וא"כ למה כתב לגבי כיסוי טעם חדש. וצ"ל כמוש"כ הפרמ"ג שם בדעת הב"ח והט"ז, ד"ל דהם ג"כ סוברים דשימוש במוקצה אסור, רק דסוברים דכיסוי לא מקרי שימוש, דמצוות לאו ליהנות ניתנו, עיי"ש, וכנראה דזה ג"כ שיטת המהרש"א.

9 ועי' בשו"ע הרב (שם סעי' ט') שכתב לגבי גריפת התנור, שלצורך תיקון אוכל נפש התירו לטלטל מוקצה, ובסעי' י' כתב דגריפת התנור מקרי מכשירין. אלא על כרחך דלצורך מכשירין דהם תיקון אוכל נפש התירו לטלטל מוקצה.

בביאור דברי הקהלת יעקב, ג"כ אסור, דהרי עיקר הטלטול לצורך מצוה.

והנה בפרמ"ג (סי' תרל"ח משב"ז סק"ד) כתב בשם הא"ר, שביאר דברי הבה"ג (מובא בטור שם), דנוי סוכה מותר לטלטלו ביו"ט, ולכאורה הא נוי סוכה מוקצה הוא, ולמה מותר לטלטלו, ועל זה תירץ הא"ר. דמיירי שנפלו על השלחן. ואי אפשר לאכול על השלחן, ומשו"ה מותר להסירם, כדי לאכול על השלחן, דטלטול מוקצה מותר לצורך אוכל נפש. וכתב הפרמ"ג. ומכל מקום אם אפשר ע"י טלטול מן הצד לנער הטבלא וכדו', יעשה כן. ולא ינער בידיים, עכ"ל.

הרי מבואר, דכדי שיוכל לאכול בסוכה על השלחן, מקרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש. ולכאורה קשה, דהרי זה מקרי מכשירי אוכל נפש, ולשיטת הפרמ"ג הנ"ל בשם הב"ח והט"ז, אין מתירין טלטול מוקצה לצורך מכשירין. וצריך לומר דזה דומה יותר לגריפת התנור, כיון דנהנה בשעת אכילתו ממעשה זה. ואעפ"י דיכול לאכול בביתו, ושם יש לו שולחן, מכל מקום כיון שרוצה לאכול בסוכה משום קיום מצוה, א"כ נהנה בשעת אכילתו מזה שיכול לאכול שם על השלחן, משום הכי מקרי תיקון אכילה, ומותר לטלטל מוקצה בשביל זה.

והנה בביאור הלכה (שם) כתב וז"ל, ואם נפלו הנויין על השלחן ואי אפשר לאכול, יש אומרים דמשום אוכל נפש ביו"ט, מותר לטלטל המוקצה ולהסירן, והפרמ"ג מסיק, דאם אפשר ע"י טלטול מהצד, יעשה כן וכו', עכ"ל. ולכאורה ההיתר דטלטול מוקצה לצורך אוכל נפש, מובא בסי' תק"ט בלי חולק, ולמה כתב המשנ"ב רק דיש אומרים מתירים זה. ולפמשנ"ת אפשר לומר, דהיות דלא מקרי צורך אוכל נפש ממש, כיון דיכול לאכול בביתו על השלחן, א"כ עיקרו לצורך המצוה, ודומה לכיסוי הדם, דלכמה פוסקים לא מקרי

צורך אוכל נפש, ומש"ה כתב רק בשם י"א דמותר לעשות כן. ולפי"ז מובן ג"כ למה כתב הפרמ"ג, דאם אפשר יטלטלו ע"י טלטול מהצד, הא בסי' תק"ט לא מבואר כלום בפרמ"ג ובמשנ"ב, דאם אפשר יטלטלו ע"י טלטול מהצד. אלא על כרחק דהיות דזה אינו אוכל נפש גמור, מש"ה יחמיר לכתחילה לטלטלו בטלטול מהצד.

ולפי"ז נראה בנידון דידן, דלהרבה פוסקים לא מקרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש, בוודאי דיש להחמיר לכתחילה כמוש"כ הפרמ"ג, ולסלק את העלים ע"י טלטול מהצד.

אם מותר לסלק את העלים ע"י דבר אחר

על כן נראה, דיש לסלק את העלים מהסוכה ע"י מטאטא. והוא עפ"י דברי הט"ז (בסי' ש"ח ס"ק י"ח), דמותר להעביר מוקצה כגון פירורים מהשלחן וכדומה, ע"י שמגרר אותם מן המפה, דכיון דלא נגע בהם, הו"ל טלטול מן הצד דמותר, עיי"ש. ומובאים דבריו להלכה במשנ"ב (שם ס"ק קט"ו), וכתב בשם הפרמ"ג, דכוונת הט"ז להתיר רק כשצריך להשתמש במקום שבו מונח המוקצה, דאז הוא טלטול מהצד לצורך דבר המותר, עיי"ש. וכ"כ החיי"א כלל ס"ז (בנשמ"א ס"ק ו'), עיי"ש. וא"כ כמו כן בנדון דידן, שמטלטל המוקצה כדי שיוכל לאכול שם, מקרי טלטול לצורך דבר המותר ושרי.

אמנם ידועים דברי השו"ע הרב (שם סעי' ס') שחולק על הט"ז בזה, וסובר דזה לא מקרי טלטול מהצד, דווקא כשהמוקצה מונח על דבר היתר, והוא מטלטל את הדבר המותר, וע"י זה מטלטל המוקצה ממילא, זה מקרי טלטול מהצד, משא"כ כששמגרר בסכין, אז אין המוקצה מיטלטל מאליו, אלא הוא מטלטלו ע"י הסכין שנעשה לו כידו ארוכה ואסור, עיי"ש. וכ"כ בקונט"א (סי' רנ"ט אות ג'), והביא כמה ראיות לדבריו¹⁰. גם החזו"א

10 ועי' בספר זכרון יוסף (סי' קמ"ט) שנתקשה בדברי השו"ע הרב, דהא בסי' תמ"ד (סי' י"ג) כתב הרב, דכשצריך למקומו מותר לדחוף החמץ בקנה, הרי דסובר דזה מקרי טלטול מהצד וכשי' הט"ז, וכתב דצ"ל דכדי שלא יכשל באיסור

דגם למחמירים בזה, יש להקל בנדון דידן. כתבנו לדון לגבי דבר שפסול רק משום תעשה ולא מן העשוי, אם פוסל סכך כשר שתחתיו, והבאנו מחלוקת הפוסקים בזה. עוד כתבנו לדון לגבי סכך דאינו יכול לעמוד ברוח מצויה, דפסול לסכך בו, אם פוסל סכך כשר שתחתיו, וכתבנו מחלוקת הפוסקים בזה.

ולמעשה כתבנו, דהיות דיש איזה צדדים להקל בזה, מסתבר דבמקום צורך, כגון שאי אפשר לו לילך לאכול בסוכת חבירו, יש להקל בזה, אמנם אין לברך בכה"ג לישב בסוכה.

עוד כתבנו לדון, אם כשנפל דבר מוקצה על הסוכה ופוסל הסוכה, מותר לסלקו, דמקרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש, והיינו דהיות דהוא רק מכשירי אוכל נפש, יש לדון אם מותר לטלטל מוקצה בשבילו, וכתבנו דמכשירים שמתקנים את האכילה בוודאי מותרים, משא"כ במכשירים דאינם מתקנים את האכילה, יש מחלוקת הפוסקים, ומש"ה בכה"ג יש לטלטל ע"י טלטול מהצד.

ומש"ה כתבנו, דיש לסלק את העלים מהסוכה ע"י מטאטא, עפ"י דברי הט"ז (בסי' ש"ח), דמותר להעביר מוקצה מהשלחן וכדו' ע"י שמגרר אותו מן המפה, דכיון דלא נגע במוקצה, הו"ל טלטול מן הצד דמותר, עיי"ש, וכתבנו, דאעפ"י דיש מחלוקת בזה, מכל מקום המיקל בזה אפילו בשבת, יש לו על מי לסמוך, וביו"ט בוודאי דיש להקל בזה, לפי מה שכתבנו לעיל, דיש צד לומר דמותר לטלטל אפילו בהדיא, דמקרי טלטול מוקצה לצורך אוכל נפש.

(סי' מ"ז סקי"ד) חולק על הט"ז בזה, וכתב דכיון דעיקר הטלטול הוא בשביל המוקצה, לא מקרי טלטול מהצד ואסור, עיי"ש. אולם עיין בספר טעמא דקרא (בסוף ספר הנהגות והוראות מהחזו"א אות י"ב) שכתב הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שהחזו"א אמר שהמנהג בזה הוא כשיטת הט"ז המובא במשנ"ב, עיי"ש

ועל כן נראה דהמיקל בזה בשבת, יש לו על מי לסמוך, וביו"ט בוודאי דיש להקל בזה, לפי מה שכתבנו לעיל, דיש צד לומר דמותר לטלטל אפילו בהדיא, דטלטול מוקצה מותר לצורך אוכל נפש¹¹.

סיכום

מי שהפילה הרוח הרבה עלי אילנות על סוכתו, וצילתה מרובה מחמתה מכח העלים לבדם, ושאלתו אם נפסלה הסוכה ע"י זה,

אף שעלים כשרים לסכך, מכל מקום כיון דנפלו מעצמם על הסוכה, ולא נתנם עליה לשם צל, הרי הם סכך פסול, ולא מהני לכיוון אח"כ לשם צל, משום תעשה ולא מן העשוי. וממילא יש לדון, אם פוסלים הסכך הכשר דלמטה.

הארכנו בסוגיא ובשיטת הפוסקים, בענין פירס סדין על סוכה להגן מגשם, אם הסוכה כשירה, והבאנו דברי האחרונים, דבמקום צורך, כגון כשגשמים נוטפים לסוכה, יש להקל בזה ולישב בה, ויש אומרים דיכול אף לברך לישב בסוכה. ומכל מקום יש לחלק בין זה ובין נידון דידן, די"ל דאפילו להמקילים בזה, יש להחמיר בנדון דידן, ומצד שני יש לומר

חמץ בפסח, סמך הרב על הט"ז דמקרי טלטול מהצד, וא"כ אפ"ל דכמו"כ לצורך קיום מצות אכילת בסוכה ג"כ יכול להקל בזה.

11 והנה יש לדון עוד, דלכאורה אסור לסלק את העלים מהסוכה משום מתקן, דהיינו שמכשיר ע"י כך את הסוכה, ע"י בסי' תרל"ג במג"א (ס"ק ד'), דסוכה שהיא גבוהה מעשרים אמה, אסור למעטעט ביו"ט בתבן וכדו', שמתקן הסוכה בזה ומכשירה, ודומה להא דמבואר לגבי הדס [סי' תרמ"ו], דאין ממעטים אותו ביו"ט משום מתקן, וכ"ה במשנ"ב (ס"ק י"ג). ויש לחלק, דשם עושים פעולה בסוכה או בהדס בעצמם, ובכה"ג דוקא נראה כמתקן, משא"כ בנדון דידן, דעושה פעולה בדבר חיצוני, דהיינו שמסלק דבר חיצוני שמאחיל על הסוכה, ובעצם הסוכה אינו עושה כלום, לא מקרי מתקן, ודומה לפתיחת גג (שלאק) שע"ג סוכה, שמותר לסלקו, אף דיש לחלק, דשם עשוי לכך, משא"כ בזה, ודוק.